

examen bundel[®]

2018|2019

M. Reints
P. Merkx

havo

Nederlands

**Jouw beste voorbereiding
op je examen in 2019**

voorwoord

Met deze EXAMENBUNDEL kun je je goed voorbereiden op het centraal examen voor het vak Nederlands op niveau havo. Je kunt met deze EXAMENBUNDEL je leesvaardigheid oefenen in je eigen tijd en in je eigen tempo. Ook is er aandacht voor argumentatieve vaardigheden voor zover het analyseren en beoordelen van een betoog betreft.

De EXAMENBUNDEL bevat de volgende onderdelen:

- oriëntatietoets** Je kunt beginnen met een oriëntatietoets. Deze toets geeft je een beeld van je kennis van de examenstof. De antwoorden vind je op www.examenbundel.nl. Na het invullen van je scores krijg je een handig studieadvies.
- deel 1** Hier vind je een overzicht met theorie. In de eerste paragraaf staat beschreven wat je kunt verwachten op het centraal examen. Ook is er een lijst opgenomen met woorden die veel in examens voorkomen. Dit overzicht wordt gevolgd door oefenopdrachten om te toetsen of de theorie is begrepen, met daarachter de uitwerkingen.
- deel 2** In deel 2 vind je twee volledige oefenexamens die speciaal voor deze bundel zijn samengesteld. Op deze oefenexamens volgen steeds de antwoorden met een heldere toelichting.
- deel 3** Hierin is het voorbeeldexamen opgenomen van het College voor Examens, plus de examens van 2015, 2016 en 2017. Ook bij deze examens vind je duidelijke uitwerkingen van de antwoorden.
- deel 4** Hierin vind je het examen 2018-I zonder uitwerkingen. De antwoorden staan op www.examenbundel.nl.
- bijlagen** Achter in deze bundel staan tabellen om je cijfer te bepalen voor de examens in deel 2 en 3. Ook vind je daar een register waarin is aangegeven bij welke paragrafen van deel 1 de verschillende examenvragen horen.

Op www.examenbundel.nl vind je veel gratis oefenexamens die je kunt downloaden.

Het centraal examen Nederlands havo 2019 wordt afgenomen op **donderdag 16 mei tussen 13.30 en 16.30 uur**.

De makers van de EXAMENBUNDEL wensen je daarbij alvast heel veel succes!

Voor reacties, zowel van leerlingen als van docenten, houden wij ons graag aanbevolen. Mail naar vo@thiememeulenhoff.nl.

Amersfoort, mei 2018

Opmerking

De overheid stelt regels op die betrekking hebben op de specifieke examenonderwerpen in 2019, de hulpmiddelen die je tijdens je examen mag gebruiken, duur en datum van je examen, etc. Hoewel deze EXAMENBUNDEL met de grootst mogelijke zorgvuldigheid is samengesteld, kunnen auteurs en uitgever geen aansprakelijkheid aanvaarden voor de aanwijzingen die betrekking hebben op publicaties van de overheid. Het is altijd raadzaam je docent of onze website www.examenbundel.nl te raadplegen voor actuele informatie die voor jouw examen van belang kan zijn.

inhoud

- 3 voorwoord
- 6 tips bij het maken van het examen Nederlands

9 oriëntatietoets nagaan wat je nu kunt

- 11 opgaven

19 deel 1 het centraal examen: theorie met oefenopgaven

- 21 1 het centraal examen
- 23 2 taalgebruik en aantal woorden
- 25 3 signaalwoorden en signaalzinnen
- 26 4 tekstsoort, schrijfdoel, intentie van de schrijver
- 28 5 citeren en met eigen woorden
- 30 6 hoofdgedachte en hoofdvraag
- 32 7 samenvatten
- 34 8 functie van tekstgedeelte
- 38 9 standpunt en argumenten
- 40 10 argumentatie en argumentatieschema's
- 42 11 drogredenen
- 44 12 aanvaardbaarheid van argumentatie
- 47 13 veelvoorkomende woorden in de examens
- 51 oefenopgave A
- 55 oefenopgave B
- 60 uitwerkingen

63 deel 2 het centraal examen: 2 oefenexamens met uitwerkingen

- 65 oefenexamen 1: samengesteld uit examenteksten van 2013-I, 2008-I en 2003-II
- 77 uitwerkingen
- 84 oefenexamen 2: samengesteld uit examenteksten van 2014-I, 2010-I en 2005-II
- 98 uitwerkingen

103 deel 3 het centraal examen: voorbeeldexamen en examens 2015-I, 2015-II, 2016-I, 2016-II, 2017-I en 2017-II met uitwerkingen

- voorbeeldexamen
- 105 tekst 1: *De misdaadparadox*
- 111 tekst 2: *Tevreden en legen*
- 114 tekst 3: *(Vermeende) rampen*
- 117 tekst 4: *Biologisch is beter*
- 119 uitwerkingen
- 2015-I
- 127 tekst 1: *Onderwijs is er niet voor zelfontplooiing*
- 134 tekst 2: *Samen sterk*
- 137 tekst 3: *Dure eieren*
- 139 tekst 4: *Weg met Duck en Mouse?*
- 142 uitwerkingen

2015-II

- 150 tekst 1: *De terreur van de like-knop*
- 156 tekst 2: *Burn-out*
- 158 tekst 3: *Nederland, talenland?*
- 161 tekst 4: *Sleutelen aan voedsel*
- 164 uitwerkingen

2016-I

- 172 tekst 1: *Hoe we waarheden vermijden*
- 178 tekst 2: *Of een megaseller, of bijna niets*
- 181 tekst 3: *Eindelijk gebeurt er iets in het boekenvak*
- 185 tekst 4: *Ik eet wat ik wil*
- 188 uitwerkingen

2016-II

- 196 tekst 1: *Afgekeurd*
- 202 tekst 2: *Eigenzinnig met zijn allen*
- 205 tekst 3: *Statiegeld moet*
- 207 tekst 4: *Geef hier die fles*
- 210 uitwerkingen

2017-I

- 218 tekst 1: *Tegen het dierensentiment*
- 225 tekst 2: *Ga op schoolreis naar het dierproevenlab*
- 228 tekst 3: *Kritisch zijn is soms je mond houden*
- 232 tekst 4: *Doen en laten*
- 236 uitwerkingen

2017-II

- 244 tekst 1: *Typically Nederlands*
- 251 tekst 2: *De wilskrachtige is een gewoontedier*
- 257 tekst 3: *Ban de barbecue uit Vondelpark*
- 259 tekst 4: *Samen het park opruimen is een beter idee*
- 261 uitwerkingen

269 **deel 4**
het centraal examen:
examen 2018-I zonder
uitwerkingen

271 examen 2018-I

bijlagen

cijferbepaling deel 2 en 3
register

tips bij het maken van het examen Nederlands

Oefening

- Bouw leeservaring op. Examenteksten komen vaak uit landelijke kranten en opiniebladen. Als je geregeld krantenartikelen en artikelen in opiniebladen leest, vergroot je niet alleen je tekstinzicht maar ook je woordenschat.
- Maak examens en bestudeer de bijbehorende theorie. Zo raak je vertrouwd met de veelvoorkomende vraagtypen en de omvang van het centraal examen.
- Achter in deze bundel staat een register waarin je examenopgaven kunt opzoeken die aansluiten bij de paragrafen van deel 1. Heb je moeite met een bepaald vraagtype, besteed dan extra aandacht aan de examenopgaven die je via dit register vindt.
- Het centraal examen bestaat uit ongeveer vier teksten met plusminus 40 vragen en duurt drie uur. Soms is er bij een vraag een tekstfragment opgenomen. In anderhalf uur maak je dus zo'n 20 vragen. Het is belangrijk dat je ook oefent met het indelen van je tijd.

Voorbereiding

- Vergeet niet een woordenboek mee te nemen naar het examen.
- Neem voldoende pennen en desgewenst een markeerstift mee.
- Zorg ervoor dat je ruim op tijd aanwezig bent, zodat je rustig en geconcentreerd aan het examen kunt beginnen.

Uitvoering

- Begin met het rustig lezen van de complete, eerste tekst. Daarbij kun je signaalwoorden en kernzinnen markeren. Omdat je ter voorbereiding al een aantal examens hebt gemaakt, weet je wat voor vragen je ongeveer kunt verwachten. Kijk niet te snel naar de vragen. Vragen over de hoofdgedachte, de tekstsoort of de bedoeling van de schrijver en vragen waarin je teksten met elkaar moet vergelijken, kun je pas beantwoorden als je de hele tekst hebt doorgenomen.
- Kijk daarna pas naar de vragen en zoek per vraag gericht in de tekst.
- Zoek alleen woorden op die je nodig hebt om de vragen te kunnen beantwoorden. Veel woorden opzoeken kan tot gevolg hebben dat je in tijdnood komt. Vaak kun je de betekenis van een woord ook wel uit de context afleiden.
- Maak de vragen altijd in de gegeven volgorde. Veel vragen hangen namelijk met elkaar samen, en vaak kun je een vraag beter beantwoorden als je eerst de voorgaande vragen hebt beantwoord.
- Lees elke vraag rustig en nauwkeurig door. Markeer desgewenst kernwoorden.
- Begin pas met de beantwoording van een vraag als je zeker weet wat *echt* gevraagd wordt.
- Neem bij open vragen de vraag of een deel van de vraag over voordat je tot het antwoord komt. Door deze werkwijze zet je jezelf op het goede spoor en voorkom je veelal dat jouw antwoord te veel afwijkt van het gevraagde antwoord. Als het antwoord maar een bepaald aantal woorden mag tellen, hoef je alleen het aantal woorden van het eigenlijke antwoord te tellen. Voor de lengte van je antwoord telt de overgenomen vraag of het overgenomen gedeelte van de vraag niet mee.
- Besteed niet te veel tijd aan het tellen van het maximale aantal woorden dat je in het antwoord mag gebruiken. Vaak kun je het aantal gebruikte woorden wel inschatten. En: het gegeven aantal woorden is in de regel ruim bemeten. Maar als je twijfelt aan de lengte van je antwoord, tel dan zorgvuldig. Want als je antwoord maximaal 20 woorden mag tellen en je hebt er 24 gebruikt, dan tellen alleen de eerste 20 woorden als antwoord.
- Sla op je antwoordblad tussen de antwoorden steeds minstens een regel over. Je kunt dan later gemakkelijker iets toevoegen of verbeteren.

- Blijf niet te lang bezig met een opgave waarbij je echt vast komt te zitten. Houd er wel rekening mee dat een goed antwoord op een open vraag meestal meer punten oplevert dan de juiste optie bij een meerkeuzevraag.
- Geef op het blad met de examenopgaven aan welke vraag je nog niet helemaal hebt beantwoord. Je kunt die vraag dan later snel terugvinden om deze af te maken.
- Probeer alle vragen te beantwoorden, ook als je niet zeker bent van het antwoord. Vaak levert een gedeeltelijk goed antwoord op een open vraag toch nog een punt op en bij een meerkeuzevraag maak je in ieder geval kans dat je antwoord toch goed is.

Controle

- Ga na of je alle meerkeuzevragen en open vragen hebt beantwoord.
- Leg de vragen nog even naast je antwoorden. Let vooral op die vragen waarin naar een aantal onderdelen (voorbeelden, ontwikkelingen) wordt gevraagd. Controleer of je antwoorden volledig zijn.
- Besteed ook extra aandacht aan de open vragen die je in volledige zinnen moet beantwoorden. Door die te verbeteren of aan te vullen kun je nog aardig wat extra punten verzamelen.
- Controleer je antwoorden op spelling, woordkeus en zinsbouw.

oriëntatietoets

nagaan wat je nu kunt

Examenopgaven hebben een hoge moeilijkheidsgraad doordat in een opgave vaak verschillende onderdelen van de examenstof aan de orde komen.

Deze toets

- geeft je een beeld van je kennis van de examenstof;
- bestaat uit (aangepaste) examenvragen.

Wanneer je de scores invoert op www.examenbundel.nl bij het onderdeel Antwoorden oriëntatietoets voor havo Nederlands, krijg je te zien met welke hoofdstukken uit de EXAMENBUNDEL je in ieder geval nog zou moeten oefenen.

Na extra oefenen (in deel 1 van deze bundel) ben je klaar om aan de complete examens te beginnen (in deel 2, 3 en 4).

oriëntatietoets

tekst 1

Hij is jong en hij leest (niet)

(1) Ooit was hij een steunpilaar van de krant: de Jonge Lezer. Inmiddels laat hij het in groten getale afweten.

Nieuws haalt hij ergens anders
5 vandaan. Hij is liever online of hangt voor de tv. Waarom leest hij niet en als hij leest, wat leest hij dan? En is hij werkelijk zo onverschillig als iedereen altijd zegt? Er is een crisis rond de
10 Jonge Lezer. Sinds het jaar 2000 nam het aantal abonnementen onder jongeren schrikbarend snel af; ontleding is een van de oorzaken van de crisis bij dagbladen. Wat is het
15 probleem? Waarom haakt de Jonge Lezer af?

(2) De term 'Jonge Lezer' veronderstelt twee dingen. Allereerst dat de persoon daadwerkelijk leest. Daarmee valt
20 meteen een deel van de potentiële doelgroep af, want er zijn enorm veel jongeren die niets lezen: geen kranten, geen tijdschriften, geen boeken. Ten tweede dat de persoon jong is. Maar
25 wat is jong? Zijn dat scholieren, studenten of de huidige dertigers?

(3) Het gemakkelijkst is om de Jonge Lezer te zien als iemand die volwassen is geworden in een tijd
30 waarin kranten niet meer de primaire bron van informatie zijn: de tijd van de nieuwe media. De Jonge Lezer zou dan rond de dertig zijn. Irene Costera Meijer, hoogleraar journalistiek aan de
35 Vrije Universiteit, deed veel onderzoek naar deze groep en adviseerde daarover onder meer het NOS-Journaal. Zij zegt: "Een Nederlander onder de 35 besteedt per dag
40 gemiddeld een halve minuut aan een opinieblad en 11,7 minuten aan een dagblad. Aan tv besteedt hij 31,9 minuten per dag en aan internet 8,9 minuten. De afname van de tijd die

45 besteed wordt aan kranten en tijdschriften, is al dertig jaar aan de gang, maar gaat steeds sneller."

(4) Waarom leest de Jonge Lezer niet meer? Dat is de hamvraag. Eén
50 antwoord ligt voor de hand: meer dan ooit zijn er andere dingen te doen. Er verschijnen meer films, tv-kanalen en computergames, internet is overal toegankelijk, het sociale leven van
55 jongeren wordt steeds drukker. Waarom dan nog romans en tijdschriften lezen? En misschien, zo wordt vaak gesuggereerd, is de Jonge Lezer steeds minder geïnteresseerd in
60 de buitenwereld die kranten, bladen en boeken binnenbrengen. Volgens marktonderzoek van onderzoeksbureau Motivaction (2008) is Nederland zich over de volle breedte van de
65 bevolking minder betrokken gaan voelen bij milieuvraagstukken, politiek en maatschappij. Dit geldt in steeds sterkere mate voor de jongeren.

(5) Costera Meijer: "Het wordt
70 algemeen verondersteld dat tot je 25ste het nieuws er niet toe doet en misschien speelt dat voor Nederland in het bijzonder. De jongeren in Nederland behoren, volgens verschillende
75 onderzoeken, tot de gelukkigste jongeren ter wereld. Ze voelen zich niet aangesproken door de permanent kritische toonzetting die de meeste kranten en tijdschriften hanteren.

80 Kranten lezen is een ritme, een gewoonte, die de jongste generaties niet ontwikkelen of willen ontwikkelen."

(6) De jongvolwassene van vandaag zat tien jaar terug op de middelbare school. Dat was niet de ideale tijd voor de Jonge Lezer. Ik kan het weten, ik was erbij. In 1999 werd landelijk de 'tweede fase' ingevoerd, ook bekend

als het 'studiehuis'. De leerling werd
 90 geacht meer zelfstandig te werken,
 waardoor het leerproces niet langer
 alleen in handen was van de docent.
 Wat de scholier van die tijd extra
 apathisch tegenover lezen maakte,
 95 was dat de opkomst van internet als
 massamedium zich vrijwel gelijktijdig
 voltrok met de invoering van het
 studiehuis. Dat maakte het studiehuis,
 dat deels uitging van het zelf vergaren
 100 van kennis voor verslagen en werk-
 stukken, extra kwetsbaar. Het daad-
 werkelijk lezen in studieboeken op
 school nam af; onderwijs in media-
 vaardigheden nam toe. Bij de Jonge
 105 Lezer is lezen nooit vanzelfsprekend
 geworden vanuit school.
(7) Volgens Hans Nijenhuis ligt het niet
 alleen aan de Jonge Lezer dat die zich
 niet aangesproken voelt door kranten,
 110 het ligt ook aan de kranten zelf.
 Nijenhuis (1962) was redactiechef bij
 'nrc.next', de krant die op de Jonge
 Lezer mikt. Er is sprake van een
 Nieuwe Lezer die ook veertig jaar oud
 115 kan zijn. Nijenhuis: "Vroeger kwam een
 man van dertig om half zes uit zijn
 werk, dan gaf zijn vrouw hem een
 biertje en zijn krant. Om kwart over zes
 ging hij eten – zijn vrouw kookte
 120 uiteraard. Om zeven uur bracht hij zijn
 kinderen naar bed en om half negen
 kon hij weer verder lezen in zijn krant.
 De dertiger van nu haalt om half zes
 zijn kinderen uit de crèche en begint
 125 met koken – want zijn vrouw heeft een
 minstens zo belangrijke baan als hij.
 Nadat hij zijn kinderen naar bed heeft
 gebracht en het Journaal heeft
 gekeken, kan hij, om half negen, voor
 130 het eerst aan zijn krant denken. Dat
 maakt een groot verschil."
(8) Volgens huisfilosoof van 'nrc.next',
 Rob Wijnberg, is de jongere van tegen-
 woordig afkerig van het nieuws, omdat
 135 hij de deskundigheid van de
 journalistiek wantrouwt. Wijnberg
 schrijft over de apathie van de jonge

generatie in 'Boeiuh! Het stille protest
 van de jeugd' (2007). Wijnberg is zelf
 140 een Jonge Lezer (1982) en hij probeert
 de schijnbare onverschilligheid van zijn
 leeftijdgenoten te duiden. "De hoofd-
 schuldige aan de apathie is de
 informatieoverload, waar wij dag in dag
 145 uit mee te kampen hebben. Veel meer
 dan ouderen worden jongeren
 overspoeld met nieuws, zozeer dat het
 noodzakelijk wordt om een muur op te
 trekken om zo bewust niet te worden
 150 meegesleurd in de draaikolk van
 tragiek die iedere nieuwe gebeurtenis
 met zich meebrengt. (...) Het is apathie
 uit zelfbescherming." Bovendien is die
 overload zo gevormd dat deze des-
 155 interesse in de hand werkt. Wijnberg
 meent dat zijn generatie wordt
 bestookt met kant-en-klare opinie-
 vorming. Elk nieuwsfeit wordt
 gepresenteerd met tien hapklare
 160 meningen in de vorm van columns,
 analyses, praatprogramma's en achter-
 gronden. Dat zorgt voor passiviteit: je
 hoeft er niet meer over na te denken.
(9) Wijnbergs analyse is plausibel en
 165 maar al te herkenbaar. Er wordt zo veel
 nieuws op je afgevuurd dat je er
 vanzelf onverschillig van wordt. Maar
 is die Jonge Lezer echt zo apathisch
 als Wijnberg veronderstelt? Een goede
 170 graadmeter voor het antwoord op die
 vraag is wat er in de boekenkast van
 de Jonge Lezer staat. Veel Neder-
 landse en buitenlandse fictie, zo blijkt.
 Hoe zit het dan met die apathie? Het
 tegendeel is waar: ook non-fictie wordt
 175 veel gelezen. Dat laatste is veel-
 zeggend. Neem het boek 'Het zijn net
 mensen' (2006) van Joris Luyendijk,
 over de wijze waarop media omgaan
 met het conflict in het Midden-Oosten.
 180 De populariteit van dat boek is deels te
 verklaren vanuit de goede blik van de
 Jonge Lezer op de media. Hij weet hoe
 die werken en realiseert zich dat de
 185 waarheid die de journalistiek vertelt,
 relatief is. De Jonge Lezer is niet zo

Bundels voor al je vakken bestel je op
www.examenbundel.nl

examenbundels

havo	Duits	978-90-06-42912-1
havo	Engels	978-90-06-42936-7
havo	Frans	978-90-06-42920-6
havo	Nederlands	978-90-06-42919-0
havo	biologie	978-90-06-42911-4
havo	natuurkunde	978-90-06-42921-3
havo	scheikunde	978-90-06-42939-8
havo	wiskunde A	978-90-06-42949-7
havo	wiskunde B	978-90-06-42950-3
havo	aardrijkskunde	978-90-06-42933-6
havo	economie	978-90-06-42932-9
havo	geschiedenis	978-90-06-42935-0
havo	m&o	978-90-06-42924-4
havo	maatschappijwetenschappen	978-90-06-42922-0

Meer kans van slagen met de *Examenbundel*!

De *Examenbundel* bevat oefenexamens met uitleg bij de antwoorden, zodat je leert tijdens het oefenen.

De bundel is speciaal samengesteld voor dit schooljaar, dus je oefent altijd de juiste stof. Test je kennis met de Oriëntatietoets en kijk voor meer tips om te slagen op www.examenbundel.nl.

havo

samengevat

havo	biologie
havo	natuurkunde
havo	scheikunde
havo	wiskunde A
havo	wiskunde B
havo	aardrijkskunde
havo	geschiedenis
havo	economie
havo	m&o
h/v	Nederlands 3F / 4F
h/v	rekenen 3F

Engels in de praktijk	978-90-06-07397-3
Duits in de praktijk	978-90-06-07396-6
Frans in de praktijk	978-90-06-07398-0

Meer kans van slagen met *Samengevat*!

Samengevat biedt je een helder en beknopt overzicht van alle examenstof.

Engels/Duits/Frans in de praktijk zijn theorieboekjes die geworteld zijn in de praktijk. Met een compacte uitleg van grammatica en vele voorbeeldzinnen.